

Examen VWO
2018

tijdvak 1
dinsdag 15 mei
9.00 - 12.00 uur

geschiedenis

Bij dit examen hoort een bijlage.

Achter het correctievoorschrift is een aanvulling op het correctievoorschrift opgenomen.

Dit examen bestaat uit 27 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 71 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Door de tijd heen

De volgende historische beschrijvingen hebben te maken met schandalen en staan in willekeurige volgorde:

- 1 Tot woede van paus Gregorius VII besloot keizer Hendrik IV een eigen kandidaat tot bisschop te benoemen. Voor straf moest Hendrik IV uiteindelijk op blote voeten in de sneeuw om vergeving smeken bij de paus.
- 2 Het volk van Rome was in de ban van de affaire die Julius Caesar had met de Egyptische koningin Cleopatra. Hij werd ervan beschuldigd dat hij niet langer aan het belang van het Romeinse Rijk dacht maar alleen aan haar schoonheid.
- 3 De Britse feministe Annie Besant werd gearresteerd vanwege haar uitgave van een Amerikaans pamflet over anticonceptie. Haar rechtszaak trok veel bezoekers die wilden weten of ze inderdaad veroordeeld zou worden wegens obsceniteit.
- 4 De fresco's die Michelangelo aanbracht in de Sixtijnse kapel wekten na de onthulling verontwaardiging op. Michelangelo had naast Bijbelse figuren ook veel spaarzaam geklede figuren geschilderd, waarvoor hij had teruggegrepen op de klassieke oudheid.
- 5 Een vazal van de Karolingische koning Pepijn de Korte, Gangulphus, ontdekte na zijn thuiskomst van een missie om de Friezen tot het christendom te bekeren, dat zijn vrouw hem bedroog met een priester.
- 6 In een anoniem pamflet werd de schrijver Rousseau na de publicatie van zijn boek *Émile ou de l'éducation*, waarin de ideale opvoeding van kinderen werd beschreven, ervan beschuldigd dat hij zijn eigen kinderen te vondeling zou hebben gelegd.

- 2p 1 Zet deze beschrijvingen in de juiste chronologische volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Prehistorie en oudheid

De Griekse filosoof Aristoteles leefde in de vierde eeuw voor Christus. Hij onderzocht het bestuur van meerdere stadstaten voor zijn boek *Politika*. Het werk van Aristoteles past hierdoor bij twee onderdelen van een kenmerkend aspect van zijn tijd.

- 2p 2 Toon dit aan.

Gebruik bron 1.

Stel: je doet onderzoek naar de relatie tussen Romeinen en Germanen en je hebt twee onderzoeksvragen:

- 1 Welke culturele contacten bestonden er tussen Romeinen en Germanen?
- 2 Welke politieke bedoeling had Caracalla met het in de bron beschreven optreden?

Je komt tot de conclusie dat deze bron beter bruikbaar is voor onderzoeksvraag 2 dan voor onderzoeksvraag 1.

- 2p **3** Ondersteun je conclusie door aan te geven dat de bron:
- beperkte informatie bevat over de culturele contacten tussen Romeinen en Germanen en
 - meer informatie bevat over de politieke bedoeling van Caracalla.

De middeleeuwen

Gebruik bron 2.

Stel: je schrijft een werkstuk over de geschiedenis van Angelsaksisch Engeland. Je wilt deze bron gebruiken in twee hoofdstukken: één over het verloop van de machtsstrijd tussen Bernicia en Mercia, en één over het mens- en wereldbeeld van een monnik in een Angelsaksisch klooster.

- 4p **4** Leg uit, telkens met een verwijzing naar de bron, voor welk hoofdstuk de bron minder bruikbare informatie bevat en voor welk hoofdstuk de bron beter bruikbare informatie bevat.

Van 1288 tot 1293 werd het graafschap Gelre (het latere Gelderland) bestuurd door Gwijde, de graaf van Vlaanderen, die in Gelre de volgende maatregelen invoerde:

- 1 Er werd een algemene belasting ingevoerd voor heel Gelre.
- 2 Functionarissen van de graaf konden worden afgezet en waren verantwoording verschuldigd over hun optreden.

- 2p **5** Toon aan dat beide bestuurlijke veranderingen verband hielden met hetzelfde kenmerkend aspect van de late middeleeuwen.

Vroegmoderne tijd

In het begin van de vroegmoderne tijd begon de Europese overzeese expansie. Deze expansie kan in verband worden gebracht met verschillende factoren, onder andere met het sterker worden van het centrale gezag en met het ontstaan van een nieuwe wetenschappelijke belangstelling.

- 2p **6** Geef bij elke factor aan waardoor deze de overzeese expansie bevorderde.

De onderstaande voorbeelden van verzet in de Nederlanden tegen de politiek van de koning van Spanje staan in willekeurige volgorde:

- 1 De Staten-Generaal besloten tijdens een vergadering in Den Haag Filips II niet langer te erkennen als hun landsheer.
- 2 De Staten-Generaal staakten hun zoektocht naar een nieuwe landsheer.
- 3 Een groep edelen verzocht aan landvoogdes Margaretha de kettervervolging te matigen.
- 4 De Staten-Generaal sloten de Unie van Brussel, waarin zij de Pacificatie van Gent onderschreven.
- 5 Vertegenwoordigers van Gelderland, Holland, Zeeland, Utrecht, Friesland en enkele grote Vlaamse en Brabantse steden ondertekenden de Unie van Utrecht.
- 6 Vertegenwoordigers van Hollandse steden kwamen bijeen in Dordrecht en herstelden Willem van Oranje in zijn functie als stadhouder.

- 2p **7** Zet deze voorbeelden van verzet in de juiste chronologische volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Gebruik bron 3.

In dit pamflet wordt uiteengezet waarom Oranje in opstand is gekomen. De nadruk in dit pamflet ligt ergens anders dan in de propaganda die gericht is op de bevolking van de Nederlanden.

- 4p **8** Licht dit toe door:
- een punt te noemen waarin dit pamflet inhoudelijk overeenkomt met de propaganda in de Nederlanden **en** een punt te noemen dat in de propaganda in de Nederlanden veel minder wordt benadrukt en
 - twee politieke redenen voor Willem van Oranje te noemen om in Duitsland voor een andere nadruk te kiezen.

Twee gegevens over de Armada:

- 1 Het hoofddoel van de Armada was voor Filips II de invasie van Engeland.
- 2 Een Britse historicus schreef in de negentiende eeuw dat na de Engelse overwinning op de Armada: "de vlag van Engeland oppermachtig werd op zee en dat de Engelse kolonies geplant werden op de kusten van de Nieuwe Wereld".

- 3p **9** Licht deze twee gegevens toe door:
- aan te geven waarom het sturen van de Armada verband hield met het Engelse beleid in de Nederlanden en
 - de belangstelling van deze Britse historicus voor de geschiedenis van de Armada te verklaren vanuit een kenmerkend aspect van de negentiende eeuw.

Gebruik bron 4.

Bij deze bron horen twee gegevens:

- 1 Engeland is in deze periode bang dat de Republiek een bondgenootschap met Frankrijk zal sluiten.
- 2 Stadhouders Maurits en landsadvocaat Van Oldenbarnevelt verschillen van mening over dit mogelijke verbond.

Door deze gegevens ga je twifelen aan de betrouwbaarheid van het beeld dat Carleton van Hugo de Groot geeft.

3p **10** Licht je twijfel toe door aan te geven:

- zonder bron wat de positie van Carleton tegenover Van Oldenbarnevelt zal zijn geweest en
- met een verwijzing naar de bron of dit de beschrijving die Carleton geeft van Hugo de Groot heeft gekleurd.

Gebruik bron 5.

Uit het voorwoord van Maria Sybilla Merian blijkt dat verschillende kenmerkende aspecten van die tijd elkaar hebben beïnvloed.

3p **11** Toon dit aan voor het verband tussen de 'wetenschappelijke revolutie' en drie andere kenmerkende aspecten van haar tijd, telkens met een verwijzing naar de bron.

Gebruik bron 6.

In deze bron probeert Robespierre de kritiek te weerleggen op zijn beleid tijdens de Franse revolutie.

4p **12** Geef aan:

- om welke fase in de revolutie het hier gaat en
- tegen welke kritiek Robespierre zich in de bron verzet en
- welk argument hij tegen deze kritiek inbrengt en
- welk politiek doel hij met deze uiteenzetting nastreeft.

Gebruik bron 6.

Er wordt wel beweerd dat dit citaat van Robespierre in de twintigste eeuw uiteenlopende politieke leiders als Stalin en Hitler kan hebben geïnspireerd.

2p **13** Geef de redenering waarmee deze bewering kan worden ondersteund.

Gebruik bron 7.

Uit deze bron kun je concluderen dat dit fragment past bij het verzet tegen de politieke cultuur in de periode 1815-1848.

- 3p **14** Ondersteun deze conclusie door met de bron aan te geven:
- bij welke twee stromingen uit die periode de bron past en
 - dat Mazzini zich afzet tegen de heersende politieke cultuur in Europa na 1815.

Een uitspraak:

De aanhangers van het Frankfurter Parlement van 1848 zagen enerzijds de totstandkoming van het Duitse keizerrijk in 1871 als de vervulling van een ideaal, maar zagen haar anderzijds als een teleurstelling.

- 2p **15** Licht beide elementen van deze uitspraak toe.

Gebruik bron 8.

In deze prent geeft de tekenaar een visie weer op het optreden van Bismarck.

- 4p **16** Licht deze visie toe door:
- met twee verwijzingen naar de bron uit te leggen welke visie de tekenaar hier weergeeft en
 - zonder bron een voorbeeld te geven van het optreden van Bismarck dat de mening van de tekenaar ondersteunt.

Gebruik bron 9.

Een bewering:

Dit essay van Goebbels laat zien op welke manier de NSDAP de Republiek van Weimar wil ondermijnen.

- 4p **17** Ontleen twee argumenten aan de bron om deze bewering te ondersteunen en leg uit waarom Goebbels het nodig vindt dit essay te schrijven.

Goebbels zet zich in dit essay (zie bron 9) af tegen het Dawesplan.

- 1p **18** Geef aan waardoor het Dawesplan voor de NSDAP een gevaar vormde.

Op 1 september 1939 tekent Adolf Hitler een geheime opdracht aan *Reichsleiter* Philipp Bouhler en aan zijn lijfarts dr. Karl Brand, waarin zij: "worden belast met de verantwoordelijkheid om de bevoegdheden van bepaalde met name te noemen artsen zo uit te breiden, dat zij aan mensen die ongeneeslijk (geestes)ziek zijn, na een zorgvuldige beoordeling van hun krankzinnigheid, de genadedood kunnen toekennen."

- 2p **19** Leg uit dat dit bevel voortvloeide uit de nazi-ideologie.

Gebruik bron 10.

Uit deze bron komt het totalitaire karakter van het naziregime naar voren.

- 3p **20** Leg dit uit met twee verwijzingen naar de beschrijving van de rol van de kunstenaar in de bron.

Gebruik bron 10.

De geallieerde bezettingsautoriteiten van Duitsland geven Furtwängler in 1945 geen toestemming om weer te gaan dirigeren. Dit leidt tot een internationaal debat tussen voor- en tegenstanders van Furtwängler.

- 2p **21** Geef een argument **voor** en een argument **tegen** de beslissing van de geallieerde bezettingsautoriteiten.

Gebruik bron 11.

Met deze propagandafoto suggereert de Nederlandse regering een verband tussen twee politieke ontwikkelingen in de tweede helft van de twintigste eeuw.

- 4p **22** Noem die twee ontwikkelingen en leg uit welke politieke reden de Nederlandse regering kan hebben gehad om dit verband te suggereren.

In april 1950 ontmoette Stalin in Moskou de communistische leider van Noord-Korea, Kim Il-sung. Tijdens die ontmoeting stemde Stalin in met het Noord-Koreaanse plan om Zuid-Korea te veroveren. Stalin was eerder een tegenstander van dit plan, maar noemde nu twee redenen om zijn mening te veranderen:

- 1 De aanzienlijke versterking van het socialistische blok in het Oosten.
- 2 Het oneerlijke, verraderlijke en arrogante gedrag van de Verenigde Staten in Europa.

- 2p **23** Noem bij iedere reden een historische gebeurtenis tussen 1945 en 1950 die Stalin hierbij bedoeld kan hebben.

Gebruik bron 12.

Deze bron kan worden gebruikt om aan te tonen dat er in 1961 een meningsverschil bestaat tussen de regering van de DDR en de Sovjet-Unie over de oplossing van de binnenlandse problemen van de DDR.

- 3p **24** Toon dit aan door:
- zonder bron aan te geven welk probleem de DDR op dat moment had en
 - met bron uit te leggen waarom de Sovjet-Unie tegen de oplossing is die de DDR-regering koos.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

Gebruik bron 13.

Een interpretatie:

Herblock suggereert in deze prent een historische parallel tussen Polen en Tsjecho-Slowakije.

- 2p **25** Geef met een verwijzing naar de prent aan, welke historische parallel Herblock suggereert.

Een bewering:

Met zijn beleid van perestrojka wilde Michael Gorbatsjov de positie van de Sovjet-Unie versterken, maar zijn glasnost heeft juist bijgedragen aan de ondergang van de Sovjet-Unie.

- 2p **26** Ondersteun deze bewering.

Het 'ontstaan van een pluriforme, multiculturele samenleving' in de tweede helft van de twintigste eeuw in West-Europa kan verklaard worden met twee andere kenmerkende aspecten van die tijd.

- 2p **27** Geef die verklaring met die andere twee kenmerkende aspecten.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.